

Міністерство освіти і науки України
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет менеджменту, адміністрування та права
Кафедра ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування»
та соціально-гуманітарних дисциплін

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Методичні вказівки
до проведення семінарських занять з дисципліни
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
денної та заочної форми здобуття освіти зі спеціальностей
151 «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології», 174
«Автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології та робототехніка»,
123 «Комп'ютерна інженерія».

Харків
2024

Міністерство освіти і науки України
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет менеджменту, адміністрування та права
Кафедра ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-
гуманітарних дисциплін

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Методичні вказівки
до проведення семінарських занять з дисципліни
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
денної та заочної форми здобуття освіти зі спеціальностей
242 «Туризм і рекреація», 151 «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані
технології», 174 «Автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології та
робототехніка», 123 «Комп'ютерна інженерія».

Затверджено
рішенням Науково-методичної
ради факультету менеджменту,
адміністрування та права
Протокол №6
Від 09.02.2024 р.

Харків
2024

УДК 94(477)(072)

I 90

Схвалено
на засіданні кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та
соціально-гуманітарних дисциплін
Протокол № 7 від 22 лютого 2024 р.

Рецензенти:

В. В. Швець, канд.іст. наук., старший викладач кафедри державної служби, публічного адміністрування та політології Черкаського національного університету імені Б. Хмельницького;

Н.О. Бондар, канд. іст. наук., доцент кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін Державного біотехнологічного університету.

I 90 Історія української державності: Методичні вказівки до проведення семінарських занять з дисципліни для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форми здобуття освіти зі спеціальностей 151 «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології», 174 «Автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології та робототехніка», 123 «Комп'ютерна інженерія»./ укладач: А.С. Лапченко; ДБТУ. – Харків : [б. в.], 2024. – 24 с.

Методичні вказівки до проведення семінарських занять з дисципліни «Історія української державності» містять опис, програму та структуру викладання навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальностей 151 «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології», 174 «Автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології та робототехніка», 123 «Комп'ютерна інженерія». Методичні вказівки містять плани семінарських занять, завдання для самостійної роботи студентів і список рекомендованої літератури. Методичні вказівки можуть бути корисними та цікавими для здобувачів інших спеціальностей, науково-педагогічних працівників, керівників і спеціалістів підприємств та організацій тощо. розроблено відповідно до навчальної програми.

УДК 94(477)(072)

Відповідальний за випуск: Н.І. Моїсєєва, д. е. н., професор.

© Лапченко А. С., 2024

© ДБТУ, 2024

ВСТУП

За сучасних умов зростає роль і значення проведення семінарських занять при роботі зі студентами у процесі вивчення навчальної дисципліни. Студенти повинні не тільки знати матеріал, але й уміти застосовувати отримані знання на практиці, в житті, тому розвиток пізнавальної діяльності студентів через систему різних форм роботи стає нагальною необхідністю організації навчального процесу ВНЗ.

Головна умова проведення семінарських занять роботи – виконання студентами проблемних завдань. Керівництво викладача полягає в розвитку пізнавальної діяльності студентів методами активного навчання і володіння їх увагою на протязі виконання завдання.

Під час проведення семінарських занять у роботі реалізуються наступні компетенції студента:

1. Соціально-особистісні:

- 1.1. Уміння коректно й переконливо представити свою позицію, сприймати критику, досягати компромісу;
- 1.2. Готовність до постійного саморозвитку, вміння будувати стратегію особистого й професійного навчання й розвитку;
- 1.3. Адаптивність і комунікабельність;
- 1.4. Наполегливість у досягненні мети;
- 1.5. Креативність, здатність до системного мислення.

2. Загальнонаукові:

- 2.1. Застосування методів наукового пізнання.

3. Інструментальні:

- 3.1. Здатність до самоорганізації, організації й планування;
- 3.2. Навички роботи з комп'ютером, уміння використовувати сучасні інформаційні технології (довідкові системи, Інтернет і ін.) для одержання доступу до джерел інформації, зберігання й обробки даних.

Проведення семінарських занять відбувається під керівництвом викладача, який здійснює аудиторну роботу в навчальній групі.

Така робота студентів має такі головні ознаки:

- бути виконаною особисто студентом;
- бути закінченою розробкою, де розкриваються й аналізуються актуальні проблеми з певної теми або її окремих аспектів;
- демонструвати достатню компетентність автора в розкритті питань, що досліджуються;
- мати навчальну, наукову, й/або практичну спрямованість і значимість;

- містити певні елементи новизни;
- самостійна письмова робота оформляється відповідно до вимог.

При вивченні дисципліни студент повинен:

Знати:

- поняття про місце курсу в системі гуманітарних наук, його предмет і завдання, методи історичного дослідження та наукову періодизацію; – особливості розвитку людського суспільства на території України у доісторичні часи, проблеми у дослідженні етногенезу слов'ян;

- соціально-політичний і економічний устрій держав Київська Русь та Галицько-Волинської держави у часи їх становлення, розквіту і занепаду;

- причини та наслідки втрати українським народом своєї державності й захоплення його земель Литовським князівством і Польщею, еволюцію соціально-економічного і політичного життя українських земель у XIV – XVII ст.;

- причини виникнення українського козацтва та його роль в суспільнополітичній історії України, процес становлення та еволюцію козацької державності кінця козацької державності та значення договору з Московією 1654 р. для подальшої долі України;

- суспільно-політичний та економічний розвиток України в умовах відсутності державності XIX – початку XX ст., та особливості політичної боротьби в період української революції у 1917 – 1920 рр.,

- українське питання в міжнародній політиці напередодні та на початку Другої світової війни, особливості суспільно-політичної ситуації в Україні, законодавче оформлення кордонів України;

- соціально-економічні процеси та політичне становище в Україні у другій половині 40-х - першій половині 80-х років;

- досягнення та проблеми розвитку державності України в сучасних умовах;

- основні поняття культури, її функції та роль у формуванні особистості, теоретичні джерела формування української культурологічної думки, особливості та специфіку розвитку української культури;

- набутки матеріальної і духовної культури українського народу; закономірності виникнення, розвитку та функціонування культур регіонів України, їх взаємозв'язок і наступність;

- досягнення, місце та роль української культури в контексті світової культури.

Вміти:

- користуватися науковою літературою в процесі підготовки до семінарського заняття та при написанні реферату; – логічно та доказово усно викласти матеріал, відповісти на поставлені питання;

– використовуючи наукову літературу проводити аналіз різних поглядів істориків щодо місця Київської держави в історії українського народу та етногенезу українців;

– на підставі аналізу історичних фактів виявляти причини руйнування української державності та особливості існування українського народу під владою Литви та Польщі у XIV – XVII ст.;

– на основі наявних наукових джерел визначити досягнення і хибні козацької державності та місце козацтва в політичній Історії України;

– виявити причини піднесення національного руху в Україні наприкінці XIX - початку XX ст., особливості у становленні українських партій та аналізувати їх програми, втілення програмних положень у практичній діяльності в роки української національно-демократичної революції 1917 –1920-хрр.;

– визначити причини та наслідки соціалістичних перетворень в Україні у 20-х – 30-х рр. XX ст., виявити витоки українського націоналізму і особливості практичної діяльності ОУН; показати місце і роль українського народу у роки Другої світової війни;

– аналізувати суспільно-політичні та економічні процеси в Україні 40-х 80-х рр. і виділити основні причини необхідності змін; на підставі аналізу історичних фактів та сучасної суспільно-політичної і економічної ситуації в Україні робити певні прогнози щодо подальшого розвитку України, бачити за 6 програмними положеннями реальну діяльність українських партій у розв'язанні проблем нашого суспільства;

– утверджувати гуманістичні ідеї, моральні та етичні засади у процесі здійснення професійної діяльності;

– орієнтуватися в основних етапах розвитку та еволюції української культури та теоретичних формах рефлексії над нею;

– берегти і примножувати культурні надбання українського народу, визначити роль української культури у контексті всесвітнього процесу та її місце і значення у системі загальнолюдської цивілізації.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань	Нормативна	
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування): 242 «Туризм і рекреація», 151 «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології», 174 «Автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології та робототехніка», 123 «Комп'ютерна інженерія»	Рік підготовки	
Змістових модулів – 1		2-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне: завдання		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		4-й	1-й
	Лекції		
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 2	Рівень вищої освіти: <u>перший бакалаврський</u>	16 год	6 год
		Практичні, семінарські	
		14 год.	6 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		92 год.	108 год.
		Індивідуальне завдання:	
		Вид контролю:	
		іспит	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 30%/70%

для заочної форми навчання – 12%/88%

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу “Історія української державності” полягає у вивченні історії формування державності на українських землях, аналізі основних закономірностей державотворчих процесів на етнічних українських землях. Враховуючи необхідність розуміння витоків державності на українських землях, складного шляху, який здолав український народ в боротьбі за власну державність, специфіку процесів державотворення, навчальна дисципліна спрямована на вивчення історії формування державотворчих традицій на українських землях, боротьби за збереження, відновлення та здобуття власної держави.

1. Програма навчальної дисципліни

ТЕМА 1.

Русь та її місце в історії українського народу (IX-XIII ст.).

Предмет, завдання дисципліни. Наукова періодизація історії української державності. Розвиток землеробства і скотарства. Перші протодержавні та державні утворення: Кіммерія, Скіфія, Сарматія, грецькі міста-держави, Боспорське царство. Їх суспільний, господарський устрій, традиції і побут. Проблема «прабатьківщини» слов'ян в історіографії. Основні концепції слов'янського етногенезу. Джерела української народності. Зародження державності у східних слов'ян. Антський племінний союз. Східнослов'янські племена і державноплемінні союзи VI–IX ст. Державотворчі чинники в суспільно-політичній еволюції східнослов'янських племен. Київська Русь – початки української державності: передумови та етапи формування державності Київської Русі; характеристика державності, основні верстви населення, політичний і територіальний устрій Київської Русі на різних етапах її історичного розвитку; Київська Русь в міжнародних відносинах; причини занепаду та припинення існування Київської Русі, її історичне значення; Галицько-Волинська держава – перша суто українська держава: утворення Галицько-Волинської держави. Державотворчі традиції та їх розвиток у князівстві. Королівство Данила Галицького: між Золотою Ордою та Заходом. Державний лад Галицько-Волинської держави. Історичне значення Галицько-Волинської держави, її місце в історії українського народу.

ТЕМА 2.

Українське козацтво (кінець ХІУ - перша половина ХVІІ ст.) та Українська козацька держава в другій половині ХVІІ - ХVІІІ ст.

Передумови виникнення українського козацтва. Запорозька Січ – козацька республіка, модель майбутньої української державності. Формування Української козацької держави – Війська, його політико-адміністративний та соціальний-економічний устрій. Національно-визвольна боротьба під керівництвом Богдана Хмельницького 1648 - 1657 рр. Розробка Б. Хмельницьким політичної програми Української держави. Переяславсько-Московська угода: її сутність, наслідки та значення для державотворчих процесів на українських землях. Гетьманщина в другій половині ХVІІ – на початку ХVІІІ ст.: моделі української державності, історична доля. Наступ російського царизму на українську державність в ХVІІІ ст.: обмеження української державності Петром І; антиукраїнська політика Катерини ІІ. Запорозька Січ та Українська козацька держава в міжнародних відносинах ХVІ–ХVІІІ ст. Три поділи Польщі: переформатування кордонів українських земель.

ТЕМА 3.

Україна та українці на шляху національного відродження (ХVІІІ - ХІХ ст.)

Початок відродження української національної самосвідомості. Діяльність Кирило-Мефодіївського товариства. Промисловий переворот та становлення української промисловості в ХІХ ст. Зміни в соціальній та національній структурі населення. Формування нової української еліти. Статус українських земель в складі Австро-Угорської імперії в ХІХ ст. Особливості національного відродження у Західній Україні. “Руська трійця”. Економічний розвиток та суспільно-політичні рухи в контексті державотворчих процесів на західноукраїнських землях в ХІХ ст.: політика Австро-Угорської імперії в напрямку стримування промислового розвитку українських земель; трудова еміграція західноукраїнського населення в кінці ХІХ ст.: загальнонаціональна проблема чи початок формування світової української спільноти; суспільно-політичні рухи: народовці та москвофіли. Виникнення політичних об’єднань у Наддніпрянській Україні, питання української державності в їхніх програмах. Політичні партії Західної України та їх ставлення до української державності. Діяльність українських громадських та політичних організацій в напрямку відродження української державності під час Першої світової війни.

ТЕМА 4.

Відродження державності українського народу (1917-1920 рр.)

Українське державотворення в період Української національно-демократичної революції 1917–1921 рр.: сутність владних структур, що утворювалися в ході революції. Досягнення і прорахунки в державотворчій діяльності Центральної Ради, Гетьмана П.Скоропадського та Директорії. Державотворча діяльність уряду Західноукраїнської народної республіки (ЗУНР); спроба возз'єднання українських земель в 1919 р. Зовнішньополітична діяльність українських урядів в 1917–1921 рр. Російсько-українська війна. Українсько-польську воєнно-політичне зближення та його наслідки. Ризький договір. Втрата Україною національної державності. Українське питання на Паризькій мирній конференції. Встановлення на західноукраїнських землях окупаційних режимів. Створення Української Соціалістичної Радянської Республіки: соціальна база, органи влади, зовнішні чинники розвитку

ТЕМА 5.

Україна у політичному просторі тоталітаризму та посттоталітаризму (20–80 рр. ХХ століття)

Утворення СРСР. Статус УСРР в новому форматі державного союзу. Політика українізації та її значення для українського державотворення. Індустріалізація та колективізація в контексті розвитку національної промисловості та сільського господарства. Голодомори ХХ ст. як спроба геноциду українського народу. Політичні репресії 30-х років ХХ ст. Суспільно-політичні рухи на західноукраїнських землях на початку ХХ ст. - пошук моделей вирішення питання самовизначення української нації. Український інтегральний націоналізм. Українське питання в міждержавній політиці напередодні Другої світової війни. Проголошення української державності в Закарпатті (1938 – 1939 рр.)

Початок Другої світової війни та реалізація німецько-радянських таємних домовленостей. Радянізація західноукраїнських земель восени 1939 року. Плани Гітлерівської Німеччини щодо українських земель в 1940-1941 рр. Німецький окупаційний режим на українських землях. Самостійницька альтернатива для України - український визвольний рух (1939-1950 рр.). Геополітичні та геостратегічні здобутки УРСР після закінчення Другої світової війни, наслідки війни для України. Реставрація радянського ладу та планова економіка в Україні (1943-1953 рр.)ю Політика десталінізації:

спроби реформування сталінської моделі будівництва державного соціалізму. Зародження, основні напрямки та особливості національно-демократичного руху (шістдесятники, дисиденти та ін.) в Україні в 60 – 80-х рр. XX ст. Оформлення правозахисного руху та політичної опозиції. Спроба модернізації і технічного переоснащення промисловості та сільського господарства. Державна політика П. Шелеста та В. Щербицького. “Перебудова” та Український державний проект: виклики, успіхи, поразки і перспективи. Народний рух України за перебудову. Парад суверенітетів. Проголошення незалежності України.

ТЕМА 6.

Україна в умовах державної незалежності (90-ті рр. XX - поч. XXI ст.)

Новий формат роботи Верховної Ради після перших виборів за альтернативним принципом. Парад суверенітетів. Проголошення Акту незалежності України. Всенародний референдум 1 грудня 1991 р. та його історичне значення. Припинення існування СРСР. Реорганізація та створення органів державної влади. Підготовка та прийняття Конституції України. Міжнародне визнання незалежної України. Стан економіки України на початку XXI ст. Політична боротьба та “Помаранчева революція” в Україні. Внутрішня політика нової влади. Особливості формування нового зовнішньополітичного курсу України після Помаранчевої революції. Революція Гідності 2014 р., її вплив на сучасні державотворчі процеси в Україні. “Гібридна війна”: визначення та характеристика. Війна на сході України: ризики щодо існування української державності, міжнародний вплив на ситуацію, формати вирішення конфлікту.

Прискорене реформування всього комплексу соціально-економічних відносин, які впродовж багатьох десятиліть склалися на селі. Закон України «Про селянське (фермерське) господарство» 1991 р. Закон України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» 1992 р. Трансформування колгоспів у кооперативні сільськогосподарські об'єднання. Ліквідація монополії держави на землю. Процес створення селянських (фермерських) господарств, кооперативів, орендних колективів. Указ Президента «Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва» 1994 р. Указ Президента «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектору економіки» 1999 р. Утворення господарств ринкового типу, які господарюють на землі, орендованій у селян. Розпаювання землі. Зовнішньоекономічний аспект розвитку АПК України. Формування нових відносин власності. Проблема формування дбайливого господаря землі.

Аграрне питання в платформах політичних партій України. Демографічні та екологічні проблеми розвитку АПК. Соціальний розвиток села.

ТЕМА 7.

Минулий досвід і сьогоденні виклики.

Особливості посттоталітарного суспільства та його вплив на державотворчі процеси в Україні. Соціальна структура населення сучасної України, особливості економічного розвитку; міжконфесійні суперечності, посилення впливу Церкви на всі сфери життя суспільства; економічне та соціальне розшарування сучасного суспільства. Проблема формування духовного простору України і консолідації нації; суперництво архаїчних та модерних ідей у національному інтелектуальному середовищі щодо перспектив розвитку країни. "Помаранчева революція" 2004 р. та "Революція гідності" 2013 р. та їх вплив на консолідацію українського суспільства. Перемога європейського вектору у зовнішньополітичній орієнтації України. Боротьба України проти агресії Російської Федерації. Україна на міжнародній арені.

СЕМІНАР № 1.

Тема: Русь та її місце в історії українського народу (IX-XIII ст.).

Мета: усвідомлення особливостей соціально-політичного розвитку Русі, значення хрещення держави для подальшого розвитку її культури, засвоєння основних досягнень культури Русі, визначення ролі культури Русі в історичній долі українського народу.

Завдання до семінарського заняття

Завдання 1. Створіть таймлайн (хронологічний графік) основних подій, пов'язаних із християнізацією українських земель.

Завдання 2. Складіть кросворд (мінімум 16 слів) про розвиток наукових знань, писемності та літератури в Русі

Завдання для самостійної роботи

Вивчити основні поняття теми та скласти словник термінів.

Література:

1. Вівчарик М.М., Капелюшний В.П., Українська нація: витоки, становлення і сьогодення. Навч. посібник. – К.: Олан, 2003. – 280 с.
2. Залізник Л. Л. Від склавинів до української нації. – К.: Бібліотека українця, 2004. – 256 с.
3. Залізник Л.Л. Первісна історія України: Навч. посібник / Залізник Л.Л. – К.: Вища школа, 1999. – 263 с.
4. Історія України: навчальний посібник. / В.Ф.Панібудьласка, В.Ф. Деревінський, А.В. Тороп та ін. – К.: КНУБА, 2010. – 140 с.
5. Петров В.П. Походження українського народу. К.: МП „Фенікс”, 1992. – 192 с.
6. Півторак Г. Українці: Звідки ми і наша мова. – К.: Наукова думка, 1993. – 200 с.
7. Савчук Б. Українська етнологія. – Ів.- Франківськ: Лілея-НВ, 2004. – 559 с.

СЕМІНАР № 2.

Тема: Українське козацтво (кінець XIV - перша половина XVII ст.) та Українська козацька держава в другій половині XVII - XVIII ст.

Мета: усвідомлення значення національно-визвольного руху під керівництвом Б. Хмельницького для розвитку української культури. Поглиблення знань про роль козацтва в пробудженні національної самосвідомості; визначення особливостей українського бароко як провідного художнього стилю доби, як світовідчуття.

Завдання до семінарського заняття

Завдання 1. Дайте розгорнуту відповідь:

Відомо, що в роки національної революції визначилися два основні підходи до державного будівництва України: ідея князівства Руського, яка спиралась на державотворчі традиції Русі, й нова ідея Війська Запорозького як державної організації України. Які суспільні верстви стояли за цими ідеями? В діяльності яких гетьманів часів Руїни найбільш яскраво втілювалася та чи інша ідея?

Завдання 2. Зробіть презентацію на тему «Києво-Могилянська академія як освітній, науковий та культурний центр» (мінімум 15 слайдів)

Завдання 3. Дайте розгорнуту відповідь:

Деякі вчені вважають "Пакти й Конституції законів та вольностей Війська Запорозького" П.Орлика однією з перших європейських конституцій в сучасному розумінні цього документа. На підставі тексту "Пактів..." наведіть аргументи "за" чи "проти" цієї думки.

Завдання 4. Дайте розгорнуту відповідь:

Покажіть поступову ліквідацію української автономії царизмом у процесі підписання договірних статей на правління між гетьманами України і царським урядом. Чим був зумовлений цей процес?

Завдання для самостійної роботи

Вивчити основні поняття теми та скласти словник термінів.

Л і т е р а т у р а :

1. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків. Т. 1 – 3. – Львів, 1990.
2. Сергійчук В. І. Іменем Війська Запорозького. Українське козацтво в міжнародних відносинах XVI – середини XVII ст. – К., 1991.
3. Історія українського козацтва [Текст]: нариси у 2т. / Редкол.: В.А.Смолій (відп. ред.) та ін. – К.: Києво-Могилянська академія, 2006. – Т.1. – 800с.: іл.
4. Шевчук, В.О. Козацька держава як ідея в системі суспільно-політичного мислення XVI – XVIII ст.: у 2-х кн. Кн. 1. – К.: Грамота, 2007. – 720с., іл.
5. Чухліб, Т. Пилип Орлик [Текст] / Т. Чухліб. – К.: Житомир, 2008. – 63с.
6. Брехуненко, В. Богдан Хмельницький [Текст] / В. Брехуненко. – К.: О.П. Житомирська облдрукарня, 2007. – 68с.
7. Балацька, Г. Військо Запорозьке. Перші війни кінця XVI ст. / Г. Балацька // Все для вчителя. – 2017. – №3. – С. 10-12. Букет, Є. Клейноди і поступ козацького державотворення / Є. Букет // Українська культура. – 2017. – № 2. – С. 30-33.
8. Двірна, К. Козаччина в науковій історичній спадщині членів Українського історико-філологічного товариства у Празі (20-30-ті роки ХХ ст.) / К. Двірна, Н. Ворон // Історія в рідній школі. – 2017. – № 7-8. – С. 23-25.
9. Коляда, І. Виборення козацькою Україною незалежності / І. Коляда // Історія в рідній школі. – 2017. – № 9. – С. 34-44.
10. Крушинська, В. Виникнення Запорозької січі. Військово-політична організація Українського козацтва / В. Крушинська // Історія в рідній школі. – 2017. – № 12. – С. 25-27.
11. Онуфрієнко, Н. Військове мистецтво, традиції та побут українського козацтва / Н. Онуфрієнко // Все для вчителя. – 2017. – № 2. – С. 24-25.
12. Москаленко, О. Виникнення українського козацтва / О. Москаленко // Все для вчителя. – 2016. – № 3-4. – С. 66-68.
13. Туранли, Ф. Козацька доба історії України в османсько-турецьких писемних джерелах (друга половина XVI-перша чверть XVIII століття) / Ф. Туранли // Український історичний журнал. – 2017. – № 1. – С. 198-205.

СЕМІНАР № 3.

Тема: Україна та українці на шляху національного відродження (XVIII - XIX ст.)

Мета: простежити основні історичні процеси та розвиток культурного і політичного життя на українських землях з другої половини XVIII –XIX століття.

Завдання до семінарського заняття

Завдання 1. Схарактеризуйте творчі здобутки Харківського університету, як головного осередка культурної справи на Лівобережжі у XIX столітті.

Завдання 2. Напишіть есе на тему: «Що для мене означає бути українцем».

Завдання 3. Складіть таблицю характерних українських стильових ознак романтизму, класицизму, модернізму в літературі, архітектурі та образотворчому мистецтві.

Завдання для самостійної роботи

Вивчити основні поняття теми та скласти словник термінів.

Література:

1. Панченко П. П., Шмарчук В. А. Аграрна історія України. – К., 2000.
2. Бойко О. В. Історія України: Навчальний посібник. – К., 2005.
3. Реєнт О. До проблеми скасування кріпосного права в 1861 році // Краєзнавство. – 2011. – № 1.
4. Калініченко В. В. Історія України: підручник для вузів. Ч. 3. 1917 – 2003 / В. В. Калініченко, І. К. Рибалка. – Х., 2004.
5. Земський Ю. Український національний рух у перші роки правління Олександра II // Київська старовина. – 2011. – №4. – С. 67 – 96.
6. Левицька Н. М. Історія України: історія і сучасність: Навчальний посібник. – К., 2013.

СЕМІНАР № 4.

Тема: Відродження державності українського народу (1917-1920 рр.)

Мета: простежити основні історичні процеси державотворення на українських землях в 1917-1921 рр.

Завдання до семінарського заняття

Завдання 1. Перегляньте фільм «Крути 1918» і напишіть рецензію на фільм (1 сторінка).

Завдання 2. Розкрийте сутність владних структур, що утворювалися в ході української революції.

Завдання 3. Зробіть презентацію на тему: «Державотворча діяльність Західноукраїнської народної республіки (ЗУНР)».

Завдання для самостійної роботи

Вивчити основні поняття теми та скласти словник термінів.

Література:

1. Винниченко В. Відродження нації. Ч. 1 – 3. – Київ-Відень, 1920.
2. Українська Центральна Рада. У 2 т.: документи і матеріали – К., 1996.
3. Верстюк В. Ф. Діячі Української Центральної Ради: біографічний довідник. – К., 1998.
4. Добрунова Л. Е. Харків доби національно-демократичної революції: дис. канд. істор. наук. – Х., 2001.
5. Калініченко В. В. Історія України: підручник для вузів. Ч. 3. 1917 – 2003 / В. В. Калініченко, І. К. Рибалка. – Х., 2004.
6. Скальський В. В. Образ Центральної Ради в свідомості селян на початковому етапі Української революції // Український історичний журнал. – 2008. – № 8.
7. Гай-Нижник П. П. Державний переворот 29 квітня 1918 р.: причини та перебіг захоплення влади П. Скоропадським // Український історичний журнал. – 2011. – № 4.
8. Любовець О. М. Політична опора гетьманату П. Скоропадського // Український історичний журнал. – 2013. – № 3.
9. Пиріг Р. Я. Німецько-австрійська окупація України 1918 р.: до питання про термінологічну визначеність // Український історичний журнал. – 2013. – № 3.

СЕМІНАР № 5.

Тема: Україна у політичному просторі тоталітаризму та пост тоталітаризму (20–80 рр. ХХ століття).

Мета: розкрити основні історичні дискурси доби, простежити складний розвиток культурного процесу у Радянській Україні періоду 20–80 рр. ХХ ст..

Завдання до семінарського заняття

Завдання 1. Перегляньте фільм «Ціна правди» і напишіть рецензію на фільм (1 сторінка).

Завдання 2. Проаналізуйте твори поетів-шістдесятників: В. Стуса, Л. Костенко, Д. Павличка, І. Драча. Що на вашу думку у них спільного?

Завдання 3. Прослухайте музичні композиції Володимира Івасюка та спробуйте пояснити, чому дослідник В. Перкун називає пісні В. Івасюка націєтворчими?

Завдання для самостійної роботи

Вивчити основні поняття теми та скласти словник термінів.

Література:

1. Винниченко В. Відродження нації. Ч. 1 – 3. – Київ-Відень, 1920.
2. Шаповал Ю. І. Людина і система. Штрихи до портрету тоталітарної системи в Україні. – К., 1994.
3. Греченко В. А. Україна в добу раннього тоталітаризму. – Х., 2001.
4. Бойко О. В. Історія України: Навчальний посібник. – К., 2005.
5. Калініченко В. В. Історія України: підручник для вузів. Ч. 3. 1917 – 2003 / В. В. Калініченко, І. К. Рибалка. – Х., 2004.

СЕМІНАР № 6.

Тема: Україна в умовах державної незалежності (90-ті рр. ХХ - поч. ХХІ ст.).

Мета: вивчити історичні та культуротворчі процеси в Україні, починаючи від 90-х рр. ХХ століття до сьогодення. Розкрити основні проблеми розвитку української культури в умовах незалежності, окреслити перспективи та місце української культури в європейському культурному просторі. Осмислити переваги формування свідомого українця, що живе, керує, національними та європейськими цінностями.

Завдання до семінарського заняття

Завдання 1. На прикладі п'яти імен доведіть вагомість національного культурного здобутку України у світі. Поясніть свій вибір.

Завдання 2. Перегляньте фільм «Поводир» (реж. О. Санін, 2013 р.) визначте його основну ідею.

Завдання для самостійної роботи

Вивчити основні поняття теми та скласти словник термінів.

Л і т е р а т у р а :

1. Даниленко В.М., Смольницька М.К. Шлях до незалежності: громадські рухи й суспільні настрої в УРСР другої половини 1980-х рр. // УІЖ. – 2011. – № 4 (499). – С. 4 – 23.
2. Декларація про державний суверенітет України: Прийнята Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 р. // Голос України. – 1990. – № 127.
3. Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації. – Ч. 1. – Тернопіль, 2013.
4. Литвин В.М. Україна: досвід та проблеми державотворення (90-ті роки ХХ ст.). – К., 2001.
5. Євромайдан: хроніка відчуттів: [колекція есе] / Тарас Прохасько [та ін.]; [упоряд. Карп'юк В.]. - Брустурів : Дискурсус, 2014. - 151, [1] с. : фот.
6. Слабченко Є. А. Дипломатична історія України / Євген Слабченко ; упоряд. Ірина Матяш. - Київ : Кліо, 2016. - 493, [1] с. : іл. - Бібліогр.: с. 478-482.

СЕМІНАР № 7.

Тема: Минулий досвід і сьогоденні виклики.

Мета: навчити студентів проводити самостійні дослідження з використанням методології та методів усної історії.

Завдання до семінарського заняття

Завдання 1. Запис інтерв'ю з військовим з наступною його презентацією в групі.

Поради

Перед інтерв'ю:

1. **Спеціалізуйтеся на темі**, над якою працюєте, або дуже добре готуйтеся до інтерв'ю. *Вивчіть бекграунд, деталі, про які будете розпитувати, та причинно-наслідкові зв'язки, для того щоб не дратувати героїв, а також не витрачати їхній час на пояснення.*

2. **Готуйте питання заздалегідь.** *Часто під час інтерв'ю розмова може піти не туди, а підготовлені питання допоможуть точно про все запитати й не відійти від мети матеріалу.*

3. **Обговоріть з героєм заздалегідь тему, встановіть межі й табу під час розмови.** *Скажіть герою/-їні, що ви розумієте, що їхній досвід був важким та травматичним. Запропонуйте, щоб вони одразу сказали вам про теми чи питання, про які не хочуть говорити. Обговоріть право героя/-їні зупинити розмову в будь-який момент.*

4. **Будьте особливо уважними в розмові про сексуальне насильство.** *Не вживайте слова "жертва", коректно буде використовувати "потерпілий/-а".*

5. **Вживайте коректну термінологію.**

6. **НЕ знецінюйте людей.** *Пам'ятайте, що кожна історія важлива, навіть тоді, коли вона може такою не здаватися на тлі подій, які пережили інші.*

Під час інтерв'ю:

1. **Виявляйте емпатію до героя.** *Героям важливо бачити, що ви співпереживаєте та не знецінюєте їхній досвід.*

2. **Максимально стежте за перебігом інтерв'ю** і виявляйте повагу до героя та його історії. *Не намагайтеся пропускати частини розмови, які не ввійдуть до матеріалу. Будьте максимально зосереджені на розмові.*

3. **Дайте виговоритися.** *Часто людині, що пережила травматичні події, потрібно багато часу, щоб усе проговорити. Слухайте її стільки, скільки потрібно.*

4. **Зосередьтеся на цілі інтерв'ю.** *Не втрачайте головної мети свого матеріалу та намагайтеся запитаннями спрямовувати розмову в потрібне русло.*

5.

Після інтерв'ю:

1. Подякуйте за розмову і **не поспішайте відразу йти**, поговоріть на буденні теми.

2. **Підтримуйте контакт із героєм**, стежте за змінами, які відбуваються в його житті після виходу матеріалу. *Іноколи публікація матеріалу може завдати героям додаткових труднощів. Це також може бути цікаво для подальших матеріалів, водночас герой/-їня не почуватимуться покинутими.*

3. **Будьте точними в поданні інформації.** *Перевірте факти декілька разів, якщо не впевнені. Адже викривлена інформація може додатково травмувати героя.*

4. **Виконуйте обіцянки й домовленості з героєм.** Або нічого не обіцяйте.

Завдання для самостійної роботи

Вивчити основні поняття теми та скласти словник термінів.

Л і т е р а т у р а :

1. Український громадський архів усних історій. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oralhistory.com.ua/aui.html> | Красне – вузлова станція переселення (Буськ-Красне) (<http://oralhistory.com.ua/aui/bu-k.html>)
2. Архів усної історії. Проекти Центру усної історії та біографістики при кафедрі новітньої історії України імені Михайла Грушевського Львівського національного університету ім. І. Франка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.lnu.edu.ua/proekty/arhiv-usnoji-istoriji/>
3. Університетські досвіди та пам'ять: спогади про навчання і працю в Львівському університеті | Волонтерський рух в Україні як засіб суспільної мобілізації в умовах війни | Конструювання образу «іншого», «свого», «чужого» в пам'яті населення України — Майдан: усна історія. детальніше: – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.memory.gov.ua/page/maidan-usna-istoriya>:
4. Майдан від першої особи. 45 історій Революції гідності (<http://memory.gov.ua/sites/default/files/spogady-maidan-rozvorot.pdf>) |
5. Майдан від першої особи. Мистецтво на барикадах (http://www.memory.gov.ua/sites/default/files/maydan_vid_pershoyi_osobi._mistectvo_na_barikadah.pdf)
6. Трансформація громадянського суспільства: Усна історія української селянської культури 1920–30-х років. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://drc.usask.ca/projects/pcuh/transformation/ukr/index.php>
7. Розпад Радянського Союзу. Усна історія незалежної України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oralhistory.org.ua/>
8. Усна історія. Український освітній проект. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ustnayaistoriya.info/>:

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Рекомендована література

Базова

1. Україна: політична історія. XX - початок XXI століття [Текст] / В. Баран [та ін.] ; ред. В. А. Смолій, Ю. А. Левенець ; Нац. акад. наук України, Ін-т історії України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. - К. : Парламентське видавництво, 2007. - 1028 с.
2. Бойко О.Д. Історія України. – К.: Магістр – S, 2000. – 207 с.
3. Бушин М. Українці в світі. Навч. посібник. – Черкаси: УНТЕІ, 2003. – 176 с.
4. Ісакова Н.П., Кропивко О.М., Паламарчук Н.І. Історія України (в схемах і таблицях). Навчальний посібник для студентів аграрних закладів III-IV рівня акредитації. – Київ: Аграрна освіта, 2005. – 204 с.
5. Кормич Л., Багацький В. Історія України від найдавніших часів до XXI століття. Навч. посібник. – Харків: ООО «Одіссей», 2001. – 480 с.
6. Литвин М., Мордвинцев В., Слюсаренко А. Історія України. Навч. посібник. –К.: Знання – Прес, 2002. – 670 с.
7. Новітня історія України (1900 – 2000). Підручник / А.Г. Слюсаренко та ін. –К.: Вища шк., 2000. – 663 с.
8. Політична історія України: Посібник для студентів вищих навчальних закладів/ За ред. В.І. Танцюри. – К.: Академія, 2001. – 488 с.

Допоміжна

1. Декларація про державний суверенітет України. Історія прийняття, документи, свідчення / Асоц. нар. депутатів України ; [ред.: Яків Зайко (відп. ред.) та ін.]. - Житомир : Рута, 2010. - 865, [16] с. : фот., табл.
2. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол. В.Я. Тацій (голова редкол.), О.В. Петришин (відпр. секретар), Ю.Г. Барабаш та інш.; Нац. акад. прав. наук України – 2-ге вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2011. – 1128 с.
3. Україна: герби та прапори / [авт. проекту та упоряд.: В. Г. Кисляк, О. А. Нескоромний ; редкол.: Ю. С. Ганжуров та ін.]. - К. : Парламент. вид-во, 2010. - 451 с
4. Горелов М. Є. Держава і цивілізація в історії України / М. Є. Горелов, О. П. Моця, О. О. Рафальський ; НАН України, Ін-т політ. і

етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса, Ін-т археології. - К. : ЕКО-ПРОДАКШН, 2009. - 879с.

5. Тисяча років української суспільно-політичної думки: у 9 т. / голова ред. кол., наук. ред. Т. Гунчак. - К. : Дніпро, 2001 .

6. Червінський В. І. Історія України. Джерельний літопис / В. І. Червінський, М. І. Обушний. - 3-тє вид., перероб. й допов. - Київ : Україна, 2016. - 895 с. : карти, табл., фот.

7. Українки в історії / С. Андрусів [та ін.] ; ред. В. Борисенко. - К. : Либідь, 2004. - 326 с.: іл.

8. Котляр М. Ф. Історія України в особах. Давньоруська держава / М. Ф. Котляр. - К. : Україна, 1996. - 240 с.

9.. Смолій, Валерій А. Українська національна революція XVII ст. (1648-1676 рр.) / В. А. Смолій, В. С. Степанков. - К. : Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2009. - 447 с. - Бібліогр.: с. 361-436.

11. Шевчук В. Козацька держава: етюди до історії українського державотворення / В. Шевчук. - К. : Абрис, 1995. - 392 с.:іл.

12. "Пакти і Конституції" Української козацької держави: до 300-річчя укладення / Нац. акад. наук України, Ін-т історії України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Держ. арх. служба України, Центр. держ. іст. арх., м. Київ ; [відп. ред. В. А. Смолій ; упоряд.: М. С. Трофимук, Т. В. Чухліб]. - Вид. факс. - Л. : Світ, 2011. - 440 с. - Бібліогр.: с. 404-424.

13. Шкільник М. Україна у боротьбі за державність в 1917-1921 рр.: спомини і роздуми / Михайло Шкільник ; упоряд., [авт. вступ. ст.] Владислав Верстюк. - Київ : Кліо, 2016. - 511 с.

15. Діячі Української Центральної Ради: бібліогр. довідник / В. Ф. Верстюк, Т. С. Осташко ; НАН України, Укр. міжнар. ком. з питань науки і культури. - К. : [б.в.], 1998. - 255 с.

16. Пиріг Р.Я. Українська гетьманська держава 1918 року: іст. нариси / Руслан Пиріг ; Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. - К. : Ін-т історії України НАН України, 2011. - 336 с.

17. Адміністративне право і процес УНР в екзилі: невідома правнича спадщина України/ [уклад.: Гриценко І. С. та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Гриценка Івана Сергійовича. - Репр. вид. - Київ : Дакор, 2015. - 498 с.

18. Нагорний Є. В. Становлення та розвиток інституту громадянства України (1917-2007 рр.): [монографія] / Євген Нагорний. - Київ : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015. - 186 с. - Бібліогр.: с. 147-169.

19.. Євромайдан: хроніка відчуттів: [колекція есе] / Тарас Прохасько [та ін.] ; [упоряд. Карп'юк В.]. - Брустурів : Дискурсус, 2014. - 151, [1] с. : фот.Слабченко, Євген Антонович.

20. Дипломатична історія України / Євген Слабченко ; упоряд. Ірина Матяш. - Київ : Кліо, 2016. - 493, [1] с. : іл. - Бібліогр.: с. 478-482.

Інформаційні ресурси

1. Сайти бібліотек:
  - <http://korolenko.kharkov.com/> - Наукова бібліотека імені В.Г. Короленка
  - <http://www.nbu.gov.ua/> - Наукова бібліотека імені В.Вернадського
  - <https://library.btu.kharkov.ua/> - Наукова бібліотека ДБТУ
2. Інтернет ресурси:
  - <http://www.history.org.ua/> Інститут історії НАН України
  - <http://historians.in.ua/> Український історичний портал
  - <http://www.mfa.gov.ua/> – Міністерство Закордонних справ України.
  - <http://www.kmu.gov.ua/> – Кабінет Міністрів України.
  - http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/index_uk.htm Представництво Європейського Союзу в Україні.
  - <http://fpri.kiev.ua/> Інститут зовнішньої політики Дипломатичної академії України при МЗС України.

Навчальне видання

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Методичні вказівки до проведення семінарських занять з дисципліни

Автор-укладач:
ЛАПЧЕНКО Анастасія Сергіївна

Формат 60x84/16 Гарнітура Times New Roman
Папір для цифрового друку. Друк ризографічний.
Ум. друк. арк. __. Тираж ___ пр.
Державний біотехнологічний університет
м. Харків, 61002, вул. Алчевських, 44